

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повне найменування вищого навчального закладу)

Факультет психології та соціальної роботи

(повне найменування інституту/факультету)

Кафедра соціальної і прикладної психології

(повна назва кафедри)

Д и п л о м н а р о б о т а

на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

на тему: «**Психологічні особливості задоволеності життям у осіб ранньої дорослості**»

«»

Виконала: студентка денної форми
навчання

спеціальності 053 Психологія
05 Соціальні та поведінкові науки
Корнован Олена Михайлівна

Керівник к.психол.н., проф. Будіянський М Ф. _____

Рецензент к.психол.н., доц. І.В.Бринза

Рекомендовано до захисту:

Протокол засідання кафедри

№ від . .2019 р.

Захищено на засіданні ЕК №

протокол № від . .2019 р.

Оцінка _____ / _____ / _____
(за національною шкалою/шкалою ECTS/ бали)

Завідувач кафедри

Голова ЕК

(підпис)

Подшивалкіна В. І.

(підпис)

Родіна Н. В.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОБЛЕМИ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ЖИТТЯМ У ПЕРІОД РАННЬОЇ ДОРОСЛОСТІ.....	8
1.1. Теоретико–методологічні підходи до феномену психологічного благополуччя.....	8
1.2. Основні детермінанти психологічного благополуччя особистості.....	15
1.3. Функції властивостей особистості, як ресурсів у забезпеченні відчуття психологічного благополуччя в ранньому дорослому віці.....	22
Висновки до першого розділу.....	30
РОЗДІЛ 2. ОБГРУНТУВАННЯ МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ЖИТТЯМ У РАННЬОМУ ДОРОСЛОМУ ВІЦІ.....	32
2.1. Організація та планування емпіричного дослідження.....	32
2.2. Методики діагностики властивостей особистості, які забезпечують задоволеність життям особистості.....	34
Висновки до другого розділу.....	47
РОЗДІЛ 3. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ЖИТТЯМ В РАННЬОМУ ДОРОСЛОМУ ВІЦІ.....	49
3.1 Кореляційний аналіз зв'язків між показниками явищ, що вивчаються.....	49
3.2 Виділення груп досліджуваних за критерієм задоволеності життям.....	58
3.3 Аналіз психологічних особливостей осіб, які різняться за відчуттям задоволеності життям.....	59

3.4. Факторна структура рис особистості за Р. Кеттеллом в групах осіб, які різняться за відчуттям задоволеності життям.....	63
3.5. Прояви життєстійкості в осіб з різним рівнем задоволеності життям.....	65
Висновки до третього розділу.....	70
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76
ДОДАТКИ.....	83

ВСТУП

Актуальність дослідження: Актуальність проблеми психологічного благополуччя в сучасних умовах життєдіяльності визначається її високою значимістю для вирішення найважливіших питань в контексті раннього дорослого віку, який характеризується функціонуванням особистості в межах певного вікового розвитку.

Проблемі вивчення психологічного благополуччя з позиції повноти самореалізації людини в житті, знаходження балансу між відповідністю запитам соціального оточення і розвитком власної індивідуальності, присвячені праці вітчизняних і зарубіжних авторів, серед яких: Є.В. Бенко, М.В. Бондаренко, Дж. Бюдженталь, А. Маслоу, Г. Олпорт, Є.П. Процукович, К. Ріфф, К. Роджерс, Л.Л. Фесенко, Е. Фромм, Т.Д. Шевеленкова, М. Ягода та інші.

Вивченню психологічних властивостей, ресурсів особистості, що допомагають конструктивно проживати життєві труднощі і нарешті відчутти благополуччя, присвячено праці вітчизняних і зарубіжних авторів (А.Г. Амбрумова, А.О. Баканова, О.А. Бреусенко, ІВ.М. Буганова, М.Ф. Будіянський, Г.О. Вайзер, Є.О. Варбан, О.А. Донченко, Н.М. Когутяк, О.М. Моховіков, К.А. Муздибаєв, Н.Г. Осухова, О.І. Рассказова, О.Ю. Рязанцева, Т.М. Титаренко, В.Є. Чудновський, J. Bugental, E. Erikson, S. Folkman, V. Frankl, K. Jaspers, A. Längle, R. Lazarus, S. Maddi, R. May, I. Yalom та інші).

Незважаючи на широкий інтерес вчених психологів до цієї теми в даний час не існує загальноприйнятого підходу і наукового визначення даної категорії, а також недостатньо існуючого діагностичного інструментарію, що дозволяє діагностувати і дослідити це явище. Поняття «задоволеність життям» або «благополуччя» використовується в різних дослідженнях, пов'язаних з вивченням психічної реальності. Водночас саме цей феномен потребує глибокого наукового аналізу та дослідження.

Таким чином, відповідно до важливості проблеми, її недостатньої розробленості в сучасній теорії практиці психологічної науки було здійснено вибір теми дослідження «Психологічні особливості задоволеності життям у осіб ранньої дорослості».

Мета дослідження: теоретично обґрунтувати та емпірично дослідити властивості особистості, які забезпечують задоволеність життям.

Задачі дослідження:

1. Провести теоретико-методологічний аналіз проблеми психологічного благополуччя особистості в ранньому дорослому віці.

2. Виявити психологічні властивості особистості, як персональні психологічні ресурси, що притаманні особистостям з різними показниками психологічного благополуччя.

3. Емпірично дослідити статистичні зв'язки між показниками психологічного благополуччя та гіпотетично пов'язаними з ними властивостями особистості (життєві, персональні ресурси; життєстійкість; риси особистості за Р.Кеттеллом).

Об'єкт дослідження: властивості особистості, які забезпечують психологічне благополуччя осіб ранньої дорослості.

Предмет дослідження: показники психологічного благополуччя, властивостей особистості, зв'язки між ними.

Теоретико-методологічними основами дослідження стали положення психологічної науки про природу психологічного благополуччя (Дж. Бюдженталь, А. Маслоу, Г.Олпорт, К.Ріфф, К.Роджерс, Е.Фромм, М.Ягода та ін.); про теорії зміни (В.В.Козлов, І.С.Кон, Д.Ф.Кравцов, П.В.Лушин, О.В.Шведовський, J. Bugental, A. Längle, C. Rogers та ін.). Положення про деякі аспекти ресурсів особистості у межах теорій подолання (Л.І.Анциферова, О.І.Бабич, В.О.Бодров, Ф.Є.Василюк, Л.Г.Дика, О.В.Лібін, О.В.Лібіна, Л.А.Китаєв-Смик, К.Ю.Кожевнікова, С.К.Нартова-Бочавер, Е.Л.Носенко, О.П.Саннікова, Т.М.Титаренко, S. Folkman, R.S. Lazarus, R. Moos та ін.), теорій адаптації (К.О.Абульханова-

Славська, Л. А. Олександрова, В. А. Абабков, Ф. Б. Березін, Г. М. Зараковський, В. П. Казміренко, О. В. Кузнєцова, А. Г. Маклаков, П. Г. Щедровицький, S. Maddi та ін.), теорій зміни (В. В. Козлов, І. С. Кон, Д. Ф. Кравцов, П. В. Лушин, О. В. Шведовський, J. Bugental, A. Längle, C. Rogers та ін.).

Гіпотеза дослідження. Відповідно до положення психологічної науки про природу психологічного благополуччя (Дж. Бюдженталь, А. Маслоу, Г.Олпорт, К. Ріфф, К. Роджерс, Е. Фромм, М. Ягода та ін.) ми припустили, що певні властивості особистості гіпотетично пов'язані з переживанням психологічного благополуччя і виконують роль ресурсів, які забезпечують задоволеність життям.

Методи дослідження. У роботі використовувалась система методів та процедур отримання даних, до якої увійшли: теоретичний аналіз психологічної літератури в контексті предмета та задач дослідження; емпіричні методи: метод спостереження, бесіди, тестування, порівняльний аналіз з використанням методів математичної статистики. У роботі використовувались стандартизовані психологічні методики, спрямовані на діагностику: показників психологічного благополуччя та показників властивостей особистості. Для діагностики благополуччя залучена шкала Ріфф. Для діагностики властивостей особистості використано: «Особистісний опитувальник - 16PF», запропонований Р. Кеттеллом, модифікація методики Дембо – Рубінштейна «Життєві сфери», «Опитувальник втрати і придбання персональних ресурсів», розроблений Н. Водоп'янової Н.М. Штейном, методика життєстійкості, автор Д.О. Леонт'єв, О.І. Расказова.

Обробка даних здійснювалась за допомогою комп'ютерної статистичної програми SSPS v.26.0. for Windows, яка дозволяє вирахувати коефіцієнти кореляції та t-критерій Ст'юдента.

Емпіричне дослідження проводилось на базі Одеського національного університету імені І.І. Мечникова». В дослідженні брали участь студенти,

магістранти університету, денної та заочної форми навчання віком від 18 до 23 років обох статей у кількості 85 осіб.

Практична значимість результатів дослідження. Отримані результати можна використовувати в роботі зі студентами, магістрантами психологічних факультетах на лекційних, практичних заняттях, в роботі практичних психологів у центрах зайнятості, консультаційних центрах.

Достовірність і надійність результатів дослідження забезпечувалася науково-теоретичним обґрунтуванням вихідних положень дослідження, використання методів, адекватних меті, задачам, об'єкту та предмету дослідження, репрезентативністю вибірки, кількісним і якісним аналізом отриманих результатів, використанням сучасних методів математичної статистики.

Структура роботи: магістерська робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаної літератури, додатку. Загальний об'єм роботи складає 89 сторінок комп'ютерного тексту, основний текст викладено на 80 сторінках. Робота проілюстрована 2 таблицями, 7 рисунками. Список використаних джерел містить 74 робіт.

ВИСНОВКИ

Одержані в ході теоретичного аналізу і емпіричного дослідження дані дозволяють зробити наступні **загальні висновки**:

1. Проведено теоретико-методологічний аналіз літератури і визначено, що у психології немає єдиного загальновизнаного поняття «психологічне благополуччя». Аналізуючи існуючі підходи, можна зробити висновок, що ці поняття характеризують область переживань і станів, властивих здоровій особистості. Серед усієї різноманітності підходів до розуміння психологічного благополуччя виділяються два основних - гедоністичний (від грецького *hedone* – «насолада») і евдемоністичний (від грецького *eudaimonia* – «щастя, блаженство»).

В нашому дослідженні вслід за Дж. Бюдженталем, А. Маслоу, Г. Олпортом, К. Ріфф, К. Роджерсом, Е. Фроммом, М. Ягода та ін., психологічне благополуччя, або задоволеність життям розглядається, як «повнота самореалізації людини в конкретних життєвих умовах і обставинах, знаходження «творчого синтезу» між відповідністю запитам соціального оточення і розвитком власної індивідуальності».

2. Виявлено психологічні властивості особистості, як персональні психологічні ресурси, що притаманні особистостям з різними показниками психологічного благополуччя. До таких властивостей відносяться:

а) зовнішні (соціальна підтримка, сім'я, друзі, робота, соціальний статус) і внутрішні – відношення до себе, світогляд (самоповага, професійні вміння, оптимізм, самоконтроль, життєві цінності, система вірувань та ін.),

б) стан душевного і фізичного благополуччя,

в) вольові, емоційні і енергетичні характеристики, які необхідні (прямо чи опосередковано) для подолання реальних або передбачуваних стресів життя.

3. Емпірично досліджено кореляційні зв'язки між показниками психологічного благополуччя та гіпотетично пов'язаними з ними

властивостями особистості. Виявлені кореляційні взаємозв'язки між досліджуваними явищами вказують на статистичні закономірності в їх прояві, а саме відчуття задоволеності або незадоволеності життям випробуваних знаходять своє відображення в компонентах, що відбивають її особистісні властивості та ресурси.

Порівняльний аналіз отриманих результатів надав можливості встановити схожість і розбіжності в конфігурації профілів структури життєвих ресурсів, факторів рис особистості та життєстійкості.

Відчуття задоволеності життя в ранньому дорослому віці досягається за рахунок набуття певних особистісних та життєстійких ресурсів. Така особистість здатна уловлювати або створювати умови і обставини, відповідні для задоволення особистих потреб і досягнення цілей, сприймати себе «як така, що розвивається» і є такою, що самореалізується. Вона відкрита новому досвіду, переживає почуття реалізації свого потенціалу, спостерігає поліпшення в собі і своїх діях з часом, змінюється відповідно до власних знань і досягнень, має мету в життя і почуття спрямованості, вважає, що минуле і справжнє життя має сенс, дотримується переконань, які є джерелами мети в житті, має наміри і цілі на усе майбутнє життя.

Відчуття незадоволеності життям пов'язане з втратою або неможливістю актуалізацією особистісних та життєстійких ресурсів. Така особистість відчуває себе нездатною змінити або поліпшити обставини, що складаються, безрозсудно відноситься до можливостей, що надаються, позбавлена почуття контролю над тим, що відбувається навкруги.

В ситуації незадоволеності життям людина не готова діяти ризиковано, вона не бачить гарантій успіху, так як, стресова ситуація породжує багато страхів, дезорієнтує особистість, знищує перспективи виходу із скрутного становища, бо майбутнє забарвлено невизначеністю ситуації «тут і зараз». В такому стані людині важко повірити в те, що за рахунок своїх власних зусиль можна контролювати ситуацію, яка їй загрожує, долати життєві перешкоди, нещастя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акбашева Р.Ш. Проектний підхід до особистісного утворення. /Р.Ш. Акбашева.- Уфа: БГПІ, 1999. - 132с.
2. Аллаяра З.А. Педагогічні умови особистісно-професійного розвитку вчителя в муніципальній системі освіти: дис. канд. пед. наук. /З.А. Аллаяров.- Уфа, 2002ю-172с.
3. Анастази А. Психологическое тестирование: / А. Анастази В 2т. – М.: Педагогика, 1982.- 357 с.
4. Аргайл М. Психология счастья. /М. Аргайл Серия «Мастера психологии». 2-е изд. СПб.: Питер, 2003.271с.
5. Аристотель. Никомахова етика /Философы Греции. Перевод:Н. Брагинская. М.: Издательство ЭКСМО-Пресс, 1997. – 415 с
6. Бодров В.А. Психологічний стрес: розвиток вчення і сучасний стан проблеми. /В.А. Бодров - М .: ІП РАН, 1995. - 128с.
7. Бенко Е.В. Обзор зарубежных публикаций, посвященных исследованию благополучия/ Е.В. Бенко //Вестник ЮУрГУ. Серия: Психология. 2015.-234 с.
8. Бондаренко М.В. Теоретические подходы к пониманию психологического благополучия личности /М.В. Бондаренко //Молодежь и наука:материалы VI Всероссийской научно-технической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых. Красноярск, 2011.- 280 с.
9. Великий тлумачний словник сучасної української мови./ Уклад. і голов. ред. В.Т.Бусел. - К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. - 1440с.
10. Блейхер В.М., Крук И.В.. Патопсихологическая диагностика. /В.М. Блейхер, И.В. Крук.- Киев, 1986.- 345 с.
11. Водопьянова Н.Е. Психодиагностика стресса. /Н.Е. Водопьянова – СПб.: Питер, 2009. – 336 с.

12. Водопьянова Н. Е., Серебрякова А. Б., Старченкова Е. С. Синдром психического выгорания в управленческой деятельности // Вестник СПбГУ. 1997. Вып. 2 (№ 13). Серия 6.
13. Выбойщик И.В., Шакурова З.А. Личностный многофакторный опросник Р. Кэттелла /И.В. Выбойщик, З.А. Шакурова Учебное пособие Челябинск: Издательство ЮУрГУ.- 1998. – 498 с.
14. Гершунский Б.С. Філософія освіти. /Б.С. Гершунській.- М.: Московський психолого-соціальний інститут. - 1998. – 430 с.
15. Дарвін Ч. Походження видів шляхом природного відбору. /Ч. Дарвін: пров. з англ. - СПб.: Наука, 1991. - 539с.
16. Джемс У. Психологія: / У. Джемс. пер. з англ. - М.: Педагогіка, 1991. – 290 с.
17. Зотов Н.Д. Особистість як суб'єкт моральної активності. /Н.Д. Зотов.- Томськ, 1984.- 345 с.
18. Елисеев О.П. Конструктивная типология и психодиагностика личности. /О.П. Елисеев – Псков: Изд-во ПГПИ, 1994.- 321 с.
19. Елисеева О.А. Структура субъективного благополучия подростков в образовательной среде с низким уровнем психологической безопасности / О.А. Елисеева //Известия РГПУ им. А.И. Герцена. 2011. №132 С.368-375.
20. Корнован О.М. Персональні ресурси особистості та задоволеність життям молоддю /М.Ф. Будіянський, О.М. Корнован. //Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми практичної психології. 2019- р., Одеса: Фенікс. С - 145-150.
21. Куликов Л.В. Психогігієна особистості. /Л.В. Куликов - СПб., 2004. - 464 с.
22. Кужильная А.В. О подходах к изучению субъективного благополучия личности в зарубежных исследованиях /А.В. Кужильная //Психопедагогика в правоохранительных органах. 2015. №1 (60) С.83-86.

23. Леонтьєв Д.О. Особистісний в особистості: особистісний потенціал як основа самодетермінації. /Д.О. Леонтьєв // Вчені записки кафедри загальної психології МДУ ім. М.В.Ломоносова. Вип. 1 /за ред. Б.С. Братуся, Д.А.Леонтьєва. М.: Сенс, 2002. С. 56-65.

24. Куликов Л.В. Психогигиена личности. Вопросы психологической устойчивости и психопрофилактики: Учебное пособие. / Л.В. Куликов — СПб.: Питер, 2004. - 464 с.

25. Маклаков О.Г. Особистісний адаптаційний потенціал: його мобілізація та прогнозування в екстремальних умовах. /О.Г. Маклаков // Психологічний журнал. - 2001. - Т.22. - №1. - С. 16-24.

26. Малихіна Я.В. Соціально-психологічні аспекти системної профілактики «загального девіантної синдрому». Автореферат канд. дис. - СПб.: РПГУ, 2004.

27. Маклаков О.А. Общая психология. /О.А. Маклаков – СПб.: Питер, 2000.- 543 с.

28. Максименко С.Д. Загальна психологія. / С.Д. Максименко. - Вінниця: Нова книга. - 2004. – 704 с.

29. Мітіна Л.М. Психологія професійного розвитку вчителя. / Л.М. Мітіна. - М.: Флінта; Моск.психолого-соціальний ін-т, 1998. – 200 с.

30. Николаева В.В. Психосоматика: телесность и культура. Учебное пособие для вузов. /В.В. Николаева – М.: Академический Проект, 2009. – 311 с.

31. Никифоров Г.С. Психология здоровья: Учебник для вузов. /Г.С. Никифоров -СПб.: Питер, 2006. - 607 с.

32. Оніщенко В.О. Актуалізація ресурсів особистості в стані психологічного неблагополуччя. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів і молодих науковців «Цілісне здоров'я людини: соматичні, психологічні та соціальні аспекти», присвяченої 100-річчю пам'яті І.І. Мечникова [«Теоретичні та практичні проблеми розвитку

особистості»], (Одеса, 28 квітня 2017 р.) / М-во охорони здоров'я України, ОНМУ. – Одеса, 2017. – С. 25-30.

33. Орлова Д.Г. Психологическое и субъективное благополучие: определение, структура, исследования (обзор современных источников) /Д.Г. Орлова. //Вестник Пермского государственного гуманитарно-педагогического университета. Серия No 1. Психологические и педагогические науки. 2015 №1.с.28-36.

34. Павлов І.П. Двадцятирічний досвід об'єктивного вивчення вищої нервової діяльності (поведінки) тварин. / І.П. Павлов.-7-е изд. - М.: Медгиз, 1951. - 505с.

35. Пергаменщик Л.А., Лепешинський Н.Н. Шкала психологічного благополуччя К. Ріфф: процес і результат адаптації /Л.А Пергаменщик, Н.Н. Лепешинський // Практична діагностика. 2007. № 3. С. 73 - 96.

36. Практична психологія освіти: навч. допомога. /Под ред. І.В.Дубровиной. - СПб .: Пітер, 2004. - 592 с.

37. Процукович Е.П. Субъективное благополучие как психическое состояние /Е.П. Процукович // МНКО. 2012. №1 С.202-204.

38. Платонов-Поляков Р.С. Бытие к счастью – эвдемония в этике Аристотеля/ Р.С. Платонов-Поляков // Этическая мысль. 2015. Т. 15. С. 72.

39. Правдина Л.Р., Васильева О.С., Власова А.Ю. Телесность в психологии здоровья: опыт пилотажного исследования //Российский психологический журнал. 2015. Том 12. No 4. С. 148-160.

40. Пучкова Г.В. Субъективное благополучие как фактор самоактуализации личности: Дис. канд психол. наук. Хабаровск, 2003.- 210 с.

41. Роджерс К. До науки про особу / К. Роджерс. // Історія зарубіжної психології: Тексти. - М.: Изд-во Моск. ун-ту, 1986. - С.200-231.

42. Романець В.А. Історія психології /В.А.Романець – К. Вища школа, Головне вид – во, 1978 – 439с.

43. Радянський енциклопедичний словник. Гол ред. А.М.Прохоров, 2-е вид. - М .: Сов.енціклопедія, 1982. - 1600с.

44. Рубінштейн С.Л. Проблеми загальної психології. /С.Л.Рубінштейн.- М. - 1973.- 456 с.
45. Рубінштейн С.Л. Людина і світ. СПб .: Пітер, 2012. -224 с.
46. Саєнко Ю.І. Стан суспільства та динаміка його змін / Ю.І. Саєнко //Українське суспільство на порозі третього тисячоліття / Під. ред. М.О.Шульги. - К.: Ін-т соціології НАН України, 1999.
47. Сеченов І.М. Вибрані твори. / І.М. Сеченов.- М .: Изд-во АН СРСР, 1952. – 389 с.
48. Соловйова С.Л. Ресурси особистості. [Електронний ресурс] /С.Л. Соловйова //Медична психологія в Росії: електрон. науч. журн. 2010. N 2. URL: <http://medpsy.ru> (дата звернення: 30.06.2010).
49. Словник іншомовних слів / За ред..О,С.Мельничука, - К.,1985. - 966 с.
50. Трофімов Ю.Л. Психологія/ Ю.Л. Трофімов – К. «Либідь», 2001.- 558 с.
51. Фесенко П. П. Осмислення життя і психологічне благополуччя особистості: Дисертація канд. психол. наук. М., 2005.
52. Франкл В. Людина в пошуках сенсу. /В Франкл.- М .: Прогрес, 1990. - 175 с.
53. Фомина Н.И. Эмоциональный интеллект как предметпсихологического исследования /Н.И. Фомина // Психология и педагогика: методика ипроблемы практического применения. 2011. No23 С.53-57.
54. Фролова Ю.Г., Синкевич К.Д., Федосенко А.В. Способность ксаморегуляции и воспринимаемый контроль как условия психологическогоблагополучия студентов / Психологический журнал: ежеквартальное научно-практическое издание. 2014, № 3-4 (41-42). С. 68-71 //http://elib.bsu.by/handle/.
55. Фахрутдинова Л.Р. Психология переживания человека / Л.Р. Фахрутдинова. — Казань: Изд-во Казан.гос.ун-та, 2008. — 676 с.

56. Фрейджер Р. Теории личности и личностный рост / Р. Фрейджер, Д. Фэйдимен ; [пер. с англ]. — [4-е изд.]. — М.: «Мир», 2004. — 2095 с.
57. Фромм Э. Человек для себя / Эрих Фромм ; [пер. с англ. Л. А. Чернышевой]. — Мн.: "Коллегиум", 1992. — 253 с.
58. Фурман А.В. Категорійна матриця взаємозв'язку образів суб'єктивної реальності і психологічних чинників самоактуалізації дорослого / А.В. Фурман, Т.Є. Ковальова // Психологія і суспільство: Український теоретико-методологічний соціогуманітарний часопис. — 2011. — № 4. — С. 72–81.
59. Шамионов Р.М. Субъективное благополучие личности: этнопсихологический аспект /Р.М. Шамионов //Проблемы социальной психологии личности. Саратов: Саратовский государственный университет им. Н. Г.Чернышевского. 2008. С. 45–52.
60. Шевеленкова Т.Д. Психологическое благополучие личности. Психологическая диагностика. /Т.П. Фесенко, Т.Д. Шевеленкова 2005 г., №3, С. 95-121.
61. Хайнц К. Анализ самости / Кохут Хайнц ; [перев. Андрей Боковиков]. — М.: Когито-Центр, 2003. — 368 с. (серия «Соврем. психотерапия»)
62. Хрестоматія по увазі. / Под. ред. А.Н.Леонтьева, А.А.Пузиря.М.: Изд-во Моск. ун-ту, 1976. - 294с.
63. Хурме Х. Жизненные события и когнитивный подход к личности / Х.Хурме // Психология личности и образ жизни; [ред. Е.В. Шороховой]. — М.: Наука, 1987. — 219 с.
64. Хьел Л. Теории личности / Л. Хьел, Д. Зиглер. — Спб.: Питер Пресс, 1997. — 608 с.
65. Чикесентмихайи М. В поисках потока: Психология включенности в повседневность / Михай Чикесентмихайи; [пер. Е. Милицкая]. — М.: Альпина нон-фикшн, 2011. — 194 с.
66. Шибутани Т. Я-концепция и чувство собственного достоинства

/ Т. Шибутани // Самосознание и защитные механизмы личности. [хрестоматия]. — Самара: Издат. дом «БАХРАХ-М, 2003. — 656 с.

67. Уотсон Дж. Психологія як наука про поведінку. / Дж. Уотсон.-М.; Л. - 1926. – 384 с.

68. Економічна енциклопедія. Політична економія. /Гол. ред. А.М.Румянцев, - М.: Радянська енциклопедія, 1979. - Т.3. – 623 с.

69. Юнг К.Г. Психологічні типи. / К.Г. Юнг.- С. - Петербург: Ювента; М.: Прогрес-универс, 1995.

70. Ядов В.А. Социальные и социально-психологические механизмы формирования социальной идентичности личности / В.А.Ядов // Мир России. — 1995. — Том 4. — № 3-4. — С. 158-182.

71. Ямницький В.М. Психологія життєтворчої активності особистості: Монографія / В.М. Ямницький. — Одеса: СВД Черкасов М.П., Рівне: РДГУ, 2004. — 360 с.

72. Bradburn N.M. The Structure of Psychological Well-being /AldinePublishing Company, 1969. - 318p.

73. Ryff, C. D. Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being // Journal of Personality and Social Psychology, 1989, Vol. 57, 1069 – 1081.